

בצלאל - בצל אל

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרְאָה בְּשֵׁם בְּצֶלֶל בֶּן אֹורי בֶּן זֹוֹר לְכֹבְעָתָה יְהִידָה: וַיַּבְמִלֵּא אֹתוֹ רְוּזָה אֲלָהִים בְּזִוְקָמָה בַּתְּבִינָה וּבְדִיעָת וּבְכָל בְּלָאָהָה: וְלֹזִישָׁב בְּזִוְשָׁבָת כְּלֻעִית בְּזָהָב וּבְכָסָף וּבְגָזְעָשָׁת" (שמות לה ל-לב)¹

מסכת ברכות דף נה עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: לך אמר לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכליים, לך משה והפך, ואמר לו: עשה ארון וכליים ומשכן אמר לו [בצלאל למשה]: משה רבנו, מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, אתה אומר: עשה לי ארון וכליים ומשכן? SMA CAD אמר לך הקב"ה: עשה משכן ארון וכליים. אמר לך הקב"ה: עשה משכן ארון וכליים אמר לו: שמא בצל אל היה וידעתי?²

במדבר הרבה פרשה טו סימן י

ליי בר רבינו אמר: מנורה תורה יודיה מן השמים, שאמר לו הקב"ה למשה: "וְעַשֵּׂת מִנְוְרָת זָהָב טהוֹר" (שמות כה לא). אמר לו: כיצד עשה אותה? אמר לו: "מִקְשָׁה תִּיעֲשֶׂה מִנְוְרָה" (שם). ואעפ"כ נתקשה משה וירד ושבה מעשיה. עליה ואמר: ריבוני, כיצד עשה אותה? אמר לו: מיקשה תיעשה המנורה. ואעפ"כ נתקשה משה וירד ואמר: ריבוני שכחתי אותה. הראה לו למשה, ועוד נתקשה בה. אמר לו: "זראה ועשה בתבניותם אשר אתה מראה בהר" (שם מ). עד שנטל מנורה של אש והראה לו עשייתה. ואף על פי כן נתקשה על משה. אמר לו הקב"ה: לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה. ירד משה ואמר לבצלאל, מיד עשה. התחיל משה ואמר: אני כמה פעמים הראה לי הקב"ה ונתקשתי לעשotta, אתה שלא ראיית, עשית מדעתך. בצלאל - בצל אל היה עומד כשחראה לי הקב"ה עשייתה.³

שבת שלום, מחלקי המים

¹ בפרשת השבוע שבער - כי תשא, מצווה משה על תפקיד בצלאל: "וַיֹּדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: רְאֵה קָרְאָתִי בְּשֵׁם בְּצֶלֶל בֶּן אֹורי בֶן חור לְמַטְהָה יְהִידָה: וְאַמְלָא אֹתוֹ רוח אֱלֹהִים בְּחִכְמָה וּבְתִבְונָה וּבְדִיעָת וּבְכָל מְלָאָה: לְחַשֵּׁב מְחַשְּׁבָת לְעַשְׂתָה בְּזִקְבָּב וּבְכָסָף וּבְנִזְחָשָׁת" (שמות לא א-ד). כאן, בפרשנותו, חזר משה על הדברים, כאשר הוא מדבר אל בני ישראל, כמעט מילה במילה. אבל הוא מוסיף דבריו: "וַיַּחֲזֹר בְּטוּבָה וְלֹבֶבָה וְהַלְּיאָבָב בְּנֵי אַחִיכְסָמָק לְמַטָּה זוּ: מָלָא אַתֶּם חִכְמָת לְבָבְעַשְׂתָה כָּל מְלָאָכָת חַרְשׁ וְחַשְׁבָּב וּרְקָם בְּתִכְלָת וּבְתִזְלָעָת הַשְׁנִי וּבְשָׁשׁ עַשְׂיָה כָּל מְלָאָכָה וְחַשְׁבָּי מְחַשְּׁבָת" (שמות לה לד-לה). "להורות", "חוֹשְׁבִי מְחַשְּׁבָת". וגם הביטוי "מלאת מחשבת" נמצא כאן פעמיים ראשונה ואחרונה בתורה ובתנ"ך כולל) ולא שם.

² מקבילה לשיטה זו נמצאת בקהלת רבה ז' יא שם, אגב, הטעונה של בצלאל היא לגבי כל הכלים, לאו דווקא הארון: "מִבְיאִים אֶת הַכְּלִים וּמִעֲמִידִים אֶתְּם בְּאוֹרֵר?" לפי שיטתה זו, הסדר בפרשנות ויקח הוא הסדר המקיים לפיו נצטווה משה. הסדר שבפרשנתו תרומה הוא "חידוש" של משה. ואילו בצלאל בחכמותו גילה את הסדר הנכון והחיזרו על כנו כפי שהוא בפרשנותו: קודם משכן ואח"כ הארון (ואה"כ שאר הכלים). והפסוק: "וּוְשָׁבַת בְּצֶלֶל אֶת הָאָרוֹן" בא להציג שבצלאל אכן הקפיד על הסדר ודוקא כאן עשה את הארון - לאחר המשכן. למה הפך משה את הסדר? לנשות את בצלאל? אולי משה באמת חשב שזה הסדר הנכון שהרי הוא שהוריד את הלוחות ואת התורה וצריך היה לאכסן במקומם כלשהו. אולי גם משה צודק? ראה שמות רבה פרשה נ סימן ב בדיקת הפה.

³ ומסיים שם המדרש ואומר: "וּלְפִיכְךָ כַּשְׁחַרְבָּב בַּיהֲמָק נְגַנֵּה הַמִּנְוְרָה וְזֹה אֶחָד מְחַמֵּשָׁה דָבָרִים שְׁנַגְנֵז הָאָרוֹן וְהַמִּנְוְרָה וְהַאֲשׁ וְרֹוח הַקְדֵשׁ וְהַכְּרֽוּבִים". שב בצלאל רואה דברים ממשה טועה בהם, לא מבין, או לא רואה כלל. הביעה היחידה עם מדרש זה היא תחילה מול סופו. בתחילה הוא אומר: "מנורה תורה יודיה מן השמים", ובסופו הוא אומר שבצלאל, בשר ודם, עשה. ואפיילו אם נאמר שרק תבניתה (شرطו) ירד מהשימים ובצלאל עשה אותה פיסית, עדיין משה (עלפ"י המדרש) אומר: "אני כמה פעמים הראה לי הקב"ה ונתקשתי לעשotta, ואתה שלא ראיית, עשית מדעתך".